

Emili BOIX-FUSTER; Maria-Pilar PEREA (ed.)

Llengua i dialectes: esperances per al català, el gallec i el basc
 Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona («Lingüística catalana» 19), 2020, 167 p.

Resistir a la globalització, sobreviure a l'estandardització

A les societats contemporànies, les llengües minoritzades s'enfronten a dos enemics poderosos: la subordinació lingüística a altres idiomes i la pressió dels estàndards, que pot desnaturalitzar-les. Dues diglòssies –una d'endògena i una d'exògena, com dirà Maria-Pilar Perea (p. 106)– a les quals *Llengua i dialectes* vol donar solució.

El volum consta d'onze capítols i es divideix implícitament en dos blocs, precedits d'una breu introducció dels editors (p. 9-11). La primera part (cap. 1-4) analitza els límits de les polítiques lingüístiques en els processos de revitalització lingüística –especialment en el cas català. La segona part (cap. 5-9) debat sobre el rol dels dialectes en la confecció dels estàndards català, gallec i basc –o, més aviat, sobre el paper que aquests estàndards tenen en la desfiguració dels dialectes.

Tots els capítols de la primera part apunten a la mateixa conclusió: la política lingüística és, clarament, insuficient per abordar els problemes sociolingüístics contemporanis de les llengües minoritzades; tanmateix, s'hi poden proposar solucions, i cada autor hi aporta la seva. En el primer capítol, Albert Bastardas («Polítiques lingüístiques: possibilitats, límits i accions», p. 13-24) insisteix en el concepte de «subsidiarietat lingüística» –que ha desenvolupat al llarg de tota la seva carrera– i posa el focus en la necessitat d'aquesta subsidiarietat perquè les polítiques lingüístiques europees siguin viables per a les llengües minoritzades.

La subsidiarietat lingüística està estretament vinculada a la solidaritat dels parlants de les llengües grans, un fil que segueix Emili Boix («Polítiques lingüístiques: per què tanta intolerància envers la diversitat?», p. 25-43). Boix constata les problemàtiques que ha d'encarar la política lingüística del català –factors socials i polítics hostils, poca avaluació de les polítiques públiques, diversitat social i administrativa al llarg de la catalanofonia– i apunta el camí que cal seguir tot vinculant la lluita pel futur de les llengües minoritzades amb les lluites per la pau i la preservació de la diversitat ecològica.

I seguint, encara, amb la preservació de la diversitat, Pere Comellas («Les polítiques lingüístiques i la diversitat: compatibles?», p. 45-59) contraposa l'èxit de les polítiques lingüicides al (relatiu èxit) de les polítiques lingüístiques restauradores. Comellas es demana el perquè d'aquesta divergència en l'eficàcia i, molt encertadament, es respon a ell mateix: les polítiques lingüístiques destructores destrossen la moral dels parlants de la llengua menystinguda; en canvi, les polítiques restauradores –que volen seguir el model de les polítiques clàssiques però no volen minar la moral de l'altre grup lingüístic– fracassen, relativament, en l'intent. Per solucionar-ho, Comellas proposa una política lingüística alternativa que no copiï el model de l'estat nació; una política que, pensada globalment, tingui en compte l'element local, qüestionï l'hegemonia de l'estàndard i corresponsabilitzi els parlants de la preservació de la diversitat lingüística.

Finalment, Miquel Strubell («L'abast, les possibilitats i els límits de la política lingüística», p. 61-73) ofereix deu obvietats i una onzena consideració pròpia sobre els límits i les possibilitats de la política lingüística. Molt centrat en els aspectes jurídics, arriba a dues conclusions principals: que els problemes sociolingüístics –que sovint no són estrictament lingüístics– marquen els límits de la política; i que el canvi sociolingüístic forma part d'un engranatge de relacions de causa-efecte d'implicacions més àmplies. Una mirada, doncs, ultralingüística –en un sentit recte, 'més enllà de la lingüística'– per tancar aquest bloc.

L'enfocament unitarista de la primera part del llibre canvia a la segona. Tots els capítols, això sí, parteixen d'estudiar la relació que s'estableix entre llengua i dialectes. Cal destacar-ne els capítols de Joan Costa («La relació entre l'estàndard i els dialectes en català: una visió des de l'equitat», p. 75-102) i de Maria-Pilar Perea («Dialèctica de l'estàndard, dialèctica de les varietats dialectals», p. 107-124). Completen el bloc dos treballs sobre la mateixa dialèctica dialectes-estàndard en el gallec («O estándar e “o resto”: unha visión crítica sobre a noción de “galego de calidade”», Víctor M. Longa, p. 125-150) i en el basc («Dialectos y estándar vasco», Gozton Aurrekoetxea, Lorea Unamuno i Ariane Ensunza, p. 151-167) i una reflexió de Lluís Gimeno («Renovació o empobriment? Llengua comuna i variació diatòpica», p. 103-106) que, centrada en la llengua oral, proposa un model fort(ament) unitari per a la morfosintaxi i altament flexible quant al lèxic.

En el seu capítol, Costa cerca d'introduir el concepte d'*equitat*, molt vinculat a la tradició de l'avaluació de polítiques lingüístiques, al marc català, i analitza si es dona aquest paràmetre en la relació entre dialectes i llengua estàndard; el resultat és un compendi interessant de principis que comporten beneficis (com, per exemple, la diversitat de la llengua o el tractament equitatiu dels dialectes); de principis que tant comporten beneficis com costos (com la cohesió i la unitat de la llengua) i de molt pocs –només dos, de fet– principis que comporten només costos (el fet que l'ortografia defugui la variació i el principi equitatiu d'intercomprensió de tots els usuaris). Costa estableix aquesta llista a partir de la (re)lectura i l'anàlisi dels textos normatius de l'Institut d'Es-

tudis Catalans, però si hagués analitzat per separat els textos de la dècada de 1990 (PEOF, PEOM) i els del segle XXI (DIEC2, GIEC), possiblement hi hauria apreciat diferències remarcables.

Maria-Pilar Perea, en canvi, orienta el seu capítol cap a la preservació de la diversitat dialectal, contraposada sovint a l'estàndard, i afirma amb contundència que la conservació de la diversitat interlingüística també hauria de ser una prioritat de la política lingüística. Per la seva part, proposa reestructurar la nomenclatura dels dialectes i eliminar-ne algunes incongruències que poden incomodar els parlants. Perea planteja una divisió dialectal merament geogràfica, suprimeix els macroblocs oriental i occidental, i suggereix de reanomenar alguns dialectes. Així, la proposta final de Perea preveu sis dialectes: pirinenc oriental (i no pas rossellonès), català oriental (i no pas català central, ja que no és al centre de res), català occidental (i no pas nord-occidental, car no s'oposa a cap sud-occidental), valencià, balear i alguerès.

Longa parteix de la mateixa concepció de quin paper han de tenir els dialectes, en aquest cas del gallec, i carrega contra la proposta del «galego de calidade» que, bo i cercant una llengua «pura i harmònica», exclou interferències del castellà, però també formes genuïnament gallegues, considerades dialectals. Finalment, Aurrekoetxea, Unamuno i Ensunza –en el capítol més tècnic del recull– constaten com la presència del *batua* i la diglòssia entre estàndard i dialectes acaben imposant també trets d'aquell en aquests.

El volum en conjunt –per bé que desigual, com passa habitualment en obres d'aquestes característiques– és interessant des del punt de vista de la revitalització lingüística i de les polítiques lingüístiques que l'han de permetre. Polítiques orientades a la *llengua* en abstracte, però també als *dialectes* en concret. La primera part és més teòrica i, encara que parteix sempre del cas català, aporta reflexions que podrien ser útils per a qualsevol llengua minoritzada com la nostra. La segona part, en canvi, és més específica i se centra en problemes concrets del català (Costa, Perea, Gimeno), del gallec (Longa) i del basc (Aurrekoetxea, Unamuno i Ensunza). El lector potser agrairia més uniformitat entre els diferents treballs. Alguns són molt tècnics; d'altres, massa assagístics. Ja per reblar el clau, cal fer notar que en un treball acadèmic d'aquestes característiques hom no esperaria trobar capítols en què hi ha citacions o remissions a obres que no es consignen a la llista de referències –observació, en tot cas, que no en desmereix el contingut.

ELOI BELLÉS

Universitat de Barcelona

ebelles@ub.edu